

‘We hebben een goed leerjaar achter de rug’

Watergebrek door droogte is deels gevolg van onwennigheid

Openbaar ‘groen’ en ‘blauw’ staan laag op de prioriteitenlijst die in werking treedt bij extreme droogte zoals afgelopen zomer. Terwijl de beschikbaarheid van water verminderde, groeide de behoefte eraan. Nogal wat jonge bomen, struiken en vaste planten bleken het niet te redden.

Auteur: Bart Mullink

6 min. leestijd

ACTUEEL

'Alle partijen moeten inspelen op een nieuwe werkelijkheid'

normaal rond die tijd. De 50 tot 55 mm regen van augustus zijn dan al in mindering gebracht. Toen gelijk weer een, weliswaar kortere, droge en warme periode aanbrak, liep het tekort opnieuw naar de 300. In de rest van Nederland en in omringende landen is het beeld vergelijkbaar. Het moet dit najaar en de komende winter heel veel regenen om zo'n tekort te verminderen. De droogte is niet het enige wat opviel dit jaar. Veel regen viel in zo korte tijd dat wateroverlast ontstond.

Anticiperen

In warmere landen valt te zien hoe men kan anticiperen op nog meer hitte en droogte. Neerslagoverschotten worden bewaard. Na een nat seizoen zijn de stuwweren gevuld en is er genoeg water voor een lange periode van droogte. De groenvoorziening kan een deel blijven krijgen, rijstvelden – bijvoorbeeld voor de paella – staan keurig blank en ook de groenteteelt heeft weinig te klagen.

Het is vooral een kwestie van wennen, leggen Bas de Beijer en Sidney Stax uit. Het tweetal is bij de gemeente Nijmegen verantwoordelijk voor respectievelijk het kwaliteitsbeheer van 'groen' en 'blauw'. Ze kijken tevreden terug op een hectische zomer. 'De praktijk is voor ons een duidelijk signaal dat we hiermee in de toekomst moeten omgaan. Het is een goede les geweest, waarbij we onverwachte problemen toch nog snel hebben kunnen aanpakken.'

'Vaak', zeggen ze 'moesten we ad hoc reageren.' Bijvoorbeeld toen Stax na een plotselinge bui grote aantallen vissen naar zuurstof zag happen. Ogenblikkelijk wist hij dat er beluchtingspompen moesten komen. 'Die creëren stroming en daar-

door extra zuurstof in het water. We gebruiken er ook een die een fontein maakt.' De behoefte aan pompen was nog groter dan voorzien en helaas bleek ineens heel Nederland om zulke pompen te schreeuwen. Stax: 'Dat werd dus wel even stressen. Gelukkig bleek een aannemer bereid snel een provisorische pomp te bouwen. Een simpele constructie die prima bleek te werken. Met de vissen liep het goed af.'

Garantie

De Beijer weet dat het lang niet altijd gelukt is om jonge bomen en vooral heesters van voldoende water te voorzien. Hij zag de gecontracteerde groenaanemers prioriteiten stellen. 'De keuzes moeten ze zelf maken; ze hebben de beplanting geleverd met drie jaar garantie. Dan is ze er veel aan gelegen om zo'n periode goed door te komen.' Volgend jaar zal pas duidelijk worden of de schade uiteindelijk meevalt. Oudere bomen hebben volgens hem de droogte goed doorstaan, zelfs die op de karakteristieke stuwwallen in de stad, waar het grondwater te diep zit voor de wortels. Nijmegen verkeerde in een relatief gunstige situatie, omdat vanuit het Maas-Waalkanaal water het watergangenstelsel kon worden ingelaten. Tot negen uur 's ochtends mochten de groenaanemers de vijvers en sloten in de stad gebruiken om hun tanks vol te pompen.

'Het watersysteem kon het op die manier goed hebben', verklaren De Beijer en Stax. De tankwagens waren dan meestal in de directe omgeving van de watergeeflocatie te vinden. Later op de dag konden ze alleen nog terecht bij een grondwaterpompstation van een sportcomplex. 'Dat was minder aantrekkelijk, het betekende vaak een flink eind rijden.'

Uitdagingen

Wie deze zomer kon tappen uit rivieren of kanalen, zoals het Maas-Waalkanaal, had geluk. Dat merkten ze ook in Maastricht. De gekanaliseerde route van de Maas bleef dankzij de stuwen op peil. Maastricht kon zijn sproeiwater uit deze rivier en zijn aansluitende kanalen halen. Voor Maas en de grote kanalen in Limburg had Rijkswaterstaat geen onttrekkingsverbod afgekondigd, anders dan het Waterschap Limburg had gedaan voor veel van de kleinere wateren, die onder dat schap vallen.

Tankwagens reden zo in Maastricht af en aan met Maaswater. Vanaf medio april moet wekelijks water worden gegeven op plaatsen waar in de afgelopen drie jaar nieuwe bomen en struiken zijn geplant. Desondanks schat de gemeente dat van de jonge

Volgens het KNMI hebben we met 2018 de warmste zomer in drie eeuwen achter de rug. Wat droogte betreft, dringt zich de vergelijking op met 1976. Pas eind dit jaar staat definitief vast welk van de twee jaren het droogst was. Het zijn uitzonderlijke weersomstandigheden, maar volgens de weerkundigen worden ze snel minder uitzonderlijk. Overheden, bedrijven en particulieren moeten leren ermee om te gaan.

Een neerslagtekort van 286 millimeter peilde Waterschap Limburg bijvoorbeeld na de buien van augustus nog. Dat is ongeveer drie keer zoveel als

Categorie 1 Veiligheid en voorkomen van onomeerbare schade	Categorie 2 Nutsvoorzieningen	Categorie 3 Kleinschalig hoogwaardig gebruik	Categorie 4 Overige belangen (Economische afweging, ook voor natuur)
1. Stabiliteit van waterkeringen 2. Klink en zetting (veen en hoog-veen) 3. Natuur gebonden aan bodemgesteldheid	1. Drinkwatervoorziening (leveringszekerheid) 2. Energievoorziening (leveringszekerheid)	• Tijdelijke beregning kapitaalintensieve gewassen • Proceswater	• Scheepvaart • Landbouw • Natuur (mits geen onomeerbare schade optreedt) • Industrie • Waterrecreatie • Binnenvisserij • Overige belangen
Gaaf voor 2 →	Gaaf voor 3 →	Gaaf voor 4 →	

De verdringingsreeks bij watertekort. De rangorde binnen de categorieën 1 en 2 is landelijk vastgelegd. Binnen de categorieën 3 en 4 kan provinciaal een verdere rangschikking plaatsvinden (bron: Rijkswaterstaat).

Zout

Volop water is er uiteraard altijd in Zeeland, maar helaas: dit is te zilt om te gebruiken. Dit jaar is dat niet anders dan andere jaren. 'Water geven gebeurt uit bassins of met leidingwater', schetst Ad van de Pas van het ingenieursbureau van de gemeente Middelburg. Omdat leidingwater duur is, wordt dat altijd 'erg bewust' toegepast. Hij verwacht door de extreme droogte meer uitval in jonge beplantingen dan gebruikelijk. 'Maar deze balans is nog niet opgemaakt'.

Het Zeeuwse waterschap Scheldestromen zag naast verdorring van het landschap nog een gevaar: inklinking van de veenondergrond die op

'Groenaannemers hebben garantie gegeven en geven gretig water'

bomen, struiken en vaste planten 60 procent is verdroogd en volgend jaar niet meer zal uitlopen. Maar ook in Maastricht weten ze dat natuurlijk pas zeker als het zover is – volgend jaar dus. 'Normaal is de watertoediening voldoende voor een week', zo legt Stefan Gybels namens de gemeente. 'Dit jaar was dat vaak niet het geval, vanwege de enorme verdamping.'

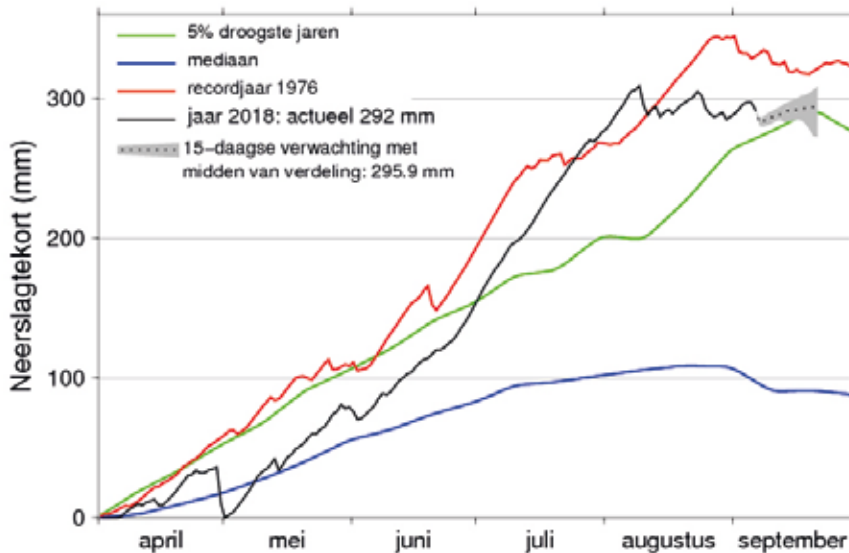
Veel extra inspanning vergde het volgens hem ook om de gewenste wekelijkse hoeveelheid te kunnen volhouden. Want het water moest van ver komen. Materiële capaciteit werd zo een beperkende factor. Ook nog, voegt hij daaraan toe, 'omdat extra materieel van aannemers of agrariërs ook niet meer beschikbaar was, omdat het overal topdrukte was'. Een waterbron die de gemeente zo nodig nog achter de hand heeft, zijn drinkwaterpunten. 'Totdat deze verboden worden, maken wij daarvan ook gebruik.' Verschillende sportaccommodaties, weet hij verder, pompen water voor beregning uit de grond, wat eveneens toegestaan bleef.

Drooggevalle beek bij Echt

Neerslagtekort in Nederland in 2018

Landelijk gemiddelde over 13 stations

(c) KNMI, bijgewerkt 2018-09-06, 12:10 UT

Verwachting Neerslagtekort (bron: KNMI)

veel plaatsen onder de Zeeuwse klei is te vinden. Om verdroging hiervan te bestrijden, werd op een zeker moment besloten om rioolwaterzuiveringseffluent terug de polder in te voeren, de sloten in. Zo werd schaars zoet water slim hergebruikt. Even maar, want al snel zorgde vervolgens, in de tweede helft van augustus, regenval dat de noodzaak verviel. 'Het was echt een noodmaatregel. Maar een die goed heeft gewerkt. Het effect ervan was nog veel gunstiger dan we hadden verwacht', stelt Janneke La Gasse namens het waterschap.

De methode wordt in de toekomst wellicht ooit op grotere schaal toegepast. Het water kan dan ook geschikt worden gemaakt voor beregning. Dat was het nu nog niet. 'Dan zijn extra filters nodig voor stoffen zoals medicijnresten. Die kunnen worden geplaatst, maar dat is een flinke investering. Voorsnog moeten we deze maatregel daarom beperken tot tijden van nood.'

Uitval

Anders dan het Zeeuwse water is het Hollandse water zoet, wat mede te danken is aan de inlaat van water vanuit het achterland. Meestal gaat er overtollig water de polders uit, maar bij een tekort wordt zoet water ingelaten. Het Hoogheemraadschap Delfland hanteerde een droogteprotocol. Gemeenten werden gevraagd water uit hoofdwatgangen te betrekken en niet uit kleine sloten en vijvers. Het lukte weliswaar goed zoet water de polders in te laten, maar het

kostte volgens het schap wel moeite om het ook in de haarvaten van het systeem te krijgen.

Een stad als Den Haag wist genoeg welgevulde watgangen te vinden om water uit te putten. Jonge bomen kregen volgens de gemeente zoals gewoonlijk gedurende hun eerste jaar en 'indien nodig' ook het tweede extra water. De standaardfrequentie van circa tien keer per jaar een gift van 150 liter per boom werd verhoogd naar circa dertien keer deze hoeveelheid. Ook plantenbakken werden extra vaak aangedaan. Verder gebeurt water geven, zo maakt de gemeente duidelijk, naargelang de stand van zaken, 'op aangeven van de groenbeheerders'. Het kwam af en toe voor dat ook wat oudere bomen, die drie tot zes jaar geleden werden geplant, extra water kregen. Normaal gesproken ziet de gemeente zo'n 2 procent van de nieuwe aanplant uitvallen. De verwachting is wel dat dat dit jaar wat meer zal zijn.

Mede dankzij het droogteprotocol van het Hoogheemraadschap Delfland zou de waterkwaliteit in de stad redelijk zijn gebleven. Alleen in 'stagnante uithoeken' en 'in delen waar veel watervogels worden gevoerd', zou sprake zijn geweest van een nijpende situatie 'en greep botulisme om zich heen'.

Amsterdam ziet het vooral als een geluk bij een ongeluk dat zijn gebied zeer verstedelijkt is en nauwelijks akkerbouw kent. Akkerbouw zou moe-

ten worden bewaterd en dat gebeurt in sommige delen van het land ten koste van bijvoorbeeld recreatiegebied. Niet in Amsterdam, stelt het hoofdstedelijk bestuur tevreden vast. 'Wij hebben dan ook alle maatregelen uit kunnen voeren.' Met behulp van noodpompen helpt de gemeente waar nodig ook natuurgebieden. Plaatselijke stadsecologen zijn benieuwd in hoeverre dorre beplanting – zoals hagen – zich herstelt.

Ontheffing

In Brabant hebben de agrarische sector en de industrie traditioneel veel water nodig. Net als op de landbouwgronden was het in het openbare groen zeer droog. De gemeenten Tilburg en Eindhoven sloegen speciaal alarm. Ze vroegen én kregen van Rijkswaterstaat ontheffing van het verbod om water te onttrekken uit twee kanalen. In de Eindhovense wijk Meerhoven stond een stelsel van vijvers zowat droog en dreigde voor vissen de verstikkingsdood. Dankzij de ontheffing om het water aan te vullen uit het Beatrixkanaal, kon die worden afgewend. Gelukkig begon het daarna snel te regenen en dat bracht de vijvers vanzelf verder op peil. Tilburg mocht van Rijkswaterstaat water uit het Wilhelminakanaal halen voor haar jonge aanplant van bomen en struiken, en ook voor andere locaties waar de gemeente extra bewatering nodig achtte. Deze noodgreep volgde nadat vanuit de waterschappen een onttrekkingsverbod was afgekondigd voor het kleinere oppervlaktewater, zoals vijvers en watgangen.

Alle groenbeheerders onderstrepen dat pas volgend jaar duidelijk zal zijn in hoeverre beplanting de droogte niet heeft overleefd. Mogelijkheden om aan water te komen voor 'groen' en 'blauw' met inachtneming van de wettelijke verdringsreeks, verschillen per gebied. Gelukkig zijn veel planten ontzettend taai weet de genoemde gemeenteman Bas de Beijer. Zelfs als alle takken zijn verdord. 'Bomen en heesters kunnen na te zijn teruggesnoeid zomaar opnieuw uitlopen en ook in wortels van op het oog verdroogde vaste planten kan nog leven zitten.'

Be social

Scan of ga naar:

www.stad-en-groen.nl/article/27325/we-hebben-een-goed-leerjaar-achter-de-rug